

STO LET ČESKÉHO SOCIALISMU

Dne 7. dubna 1878 na ustavujícím sjezdu Československé sociálně demokratické strany v Břevnově dostala myšlenka socialismu v českých zemích svoji konkrétní podobu založením vlastní národní organizace. Rozvíjející se dělnické hnutí a jeho tehdejší vůdcové vytvářeli tak předpoklady k institucionálnímu politickému zápasu o základní dělnická a občanská práva a požadavky přijetím organizačního řádu a prvního programu socialistického a dělnického hnutí. Nechceme připomínat obecně známá fakta, spíše si uvědomit, co všechno zůstávají českoslovenští socialisté a demokraté dlužní „stoletým“ požadavkům. Mnohé z toho, o co usilovali autoři Břevnovského programu, bylo už dávno docíleno a překonáno, ale kupodivu velmi mnoho neztratilo svoji aktuálnost ani dnes, a my to musíme cítit jako svůj nesplněný dluh a úkol.

V Břevnovském programu se především konstatuje, že „v nynější společnosti jsou pracovní prostředky ... monopolem jedné třídy.“ Protože z toho vznikla závislost „pracujícího lidu jest příčinou bíd a otroctví všech tvarů“, požadovali autoři programu „změnu pracovních prostředků v obecné dobro společnosti“ „spravedlivé rozdělení pracovního výtěžku“ a „zrušení všeho třídního panství.“ Faktem je, že velká většina výrobních prostředků byla u nás zestátněna (základním krokem k tomu byly dekrety presidenta republiky o znárodnění z 28. října 1945), ale je sporné, zda je dnes vždy využíváno výtěžku práce pro obecné dobro společnosti, a zda příjmy obyvatel odpovídají principu spravedlnosti.

V programu se požaduje „všeobecné, stejné a přímé volební právo pro všechny státní občany od dvacátého roku stáří počínaje, jak do parlamentu, tak do sněmu a obecních zastupitelstev“. Jak známo, zásada všeobecného a rovného hlasovacího práva při volbách do parlamentu byla u nás prosazena díky úsilí dělnických stran a jiných demokratických složek veřejnosti již roku 1907; při volbách do obecních zastupitelstev byla tato zásada uplatněna poprvé při obecních volbách v roce 1919, tedy po vzniku Československé republiky. Průkopníci našeho dělnického hnutí však při prosazování všeobecného a rovného hlasovacího práva nepochybně neměli na mysli takový systém voleb, při němž by občan měl možnost volit jen jednoho kandidáta.

Program požadoval „úplnou svobodu tisku, spolčování a shromažďování, jakož i

úplnou svobodu práva koaličního“. Uvedených svobod dělníci z větší části dosáhli. Ale co z těchto svobod zbylo dnes? Kolik časopisů a organizací (politických i nepolitických) zaniklo po roku 1948? Kolik časopisů a organizací zaniklo po roku 1968? A v roce 1977 byla u nás řada občanů různým způsobem postižena v souvislosti s peticí Charta 77, v níž se mluvilo jen o nutnosti dodržovat zákony, které byly schváleny našimi nejvyššími zákonodárnými sbory. V Břevnovském programu se žádala „neodvislost soudu, volba soudců lidem, zavedení bezplatného a ústního řízení soudního a bezplatné ochrany práva“, „zrušení trestu smrti“. Hrůzné procesy z padesátých let ukazují, že v našem zřízení není neodvislost soudů nijak zaručena; o oprávněnosti a spravedlnosti politických procesů ze sedmdesátých let mělo pochybnosti mnoho našich občanů i značná část světového veřejného mínění. Soudní řízení není bezplatné, bezplatná není ani ochrana práva. Pokud jde o trest smrti, je nutno konstatovat, že současně vrcholné zákonodárné sbory a sdělovací prostředky debatu o této otázce ještě ani nezačaly.

V Břevnovském programu se dále mluví o „odstranění veškeré sociální a politické nerovnosti“; boj dělnické třídy je podle tohoto dokumentu bojem za „rovné právo a rovné povinnosti“. Současná praxe znamená odklon od těchto principů mravních a politických. Občané jsou u nás persekvováni za projevy svého přesvědčení, a to někdy i mnoho let poté, co své přesvědčení projevili. K této otázce přináší řadu dokladů dokumenty Charty 77. Princip rovnosti a spravedlnosti je u nás opouštěn podstatným způsobem praxí, podle které jsou vedoucí a jiná „lepší“ místa ve všech odvětvích hospodářského a společenského života země převážně obsazována členy Komunistické strany. Z toho vyplývá, že se na odpovědná místa nedostávají vždy lidé na základě odborných vědomostí, schopnosti a morálních kvalit, ale často na základě své přizpůsobivosti, bezpáteřnosti a protekce. Mnozí dělníci už dnes nepokládají KSČ za stranu dělnickou, ale za stranu „panskou“.

Signatáři tohoto prohlášení se hlásí k tradicím počátků našeho dělnického a socialistického hnutí. Hlásí se k nim i Komunistická strana Československa, která v této zemi vládne. Současně zřízení však vykazuje nesporný dluh vůči mnoha principům formulovaným průkopníky dělnického a socialistického hnutí. My, jako socialisté a demokraté, cítíme osobní odpovědnost za naplnění těchto principů.

V Praze, dne 7. dubna 1978

Rudolf Battěk

Václav Havel

Ladislav Hejdiánek

Přemysl Janýr

Božena Komárková

Anna Koutná

František Kriegel

Karel Kyncl

Milan Machovec

Jaroslav Mezník

Ervín Motl

Jiří Müller

Petr Pithart

Aleš Richter

Zuzana Richterová

Gertruda Sekaninová

— *Čákrtová*

Jan Šabata

Jaroslav Šabata

Jan Šimsa

Jan Tesař

Jakub Trojan

Zdeněk Vašíček

Jan Vladislav